

LYCEUM

Így báloztak szépanyáink?

A 19. században fiatal lányok, de idősebb asszonyok is nagy izgatottsággal készültek az év legfontosabb időszakára: a bális szezonra. A hosszas készülődés után végre elérkezett a nagy nap: a hölgyek kicsinosítva, felékszerelve, kipirult arccal beszálltak a kocsikba, és elindultak a bálba. A vendéglátó háznál libériás inasok fogadták őket, elvették a kabátokat, bekísérték a vendégeket a bálterembe. A bejáratnál a hölgyek magukhoz vették a rendezők által előre elkészített *táncrendet* és egy aprócska ceruzát, amellyel a felsorolt táncok mellé beírhatták, hogy kivel szeretnék táncolni.

A *táncrendet* egy vékony zsinórral a lányok a ruhájuk övéhez vagy a legyezőjükhöz tudták rögzíteni, így mindig kéznél volt, amikor egy-egy fiatalember melléjük lépett, és illedelmesen engedélyt kért egy-egy táncra. Fontos jelzésértéke volt, hogy a lány kit melyik táncra jegyezte be. A táncok királynője a keringő volt, boldog lehetett az az ifjú, aki szíve hölgyével táncolhatta. Ha a lánynak nem volt kedvére való a fiatalember, nyugodtan elutasíthatta azzal, hogy betelt a táncrendje. A beígért táncot viszont azzal a fiúval kellett táncolni, akinek oda-

ígérte. A fiatalembereknek kötelességük volt minden rokon és ismerős lányt felkérni. Az okos nő rengeteg jelzést adhatott a kiszemelt

fiatalembernek azzal, hogy melyik táncot ígérte neki, illetve hogy hány táncot táncolt vele. A táncrendet aztán a lányok emlékként megőrizték.

A bálók a jó hangulatához hozzátartozott a *sokfogásos vacsora* is. Az alap a hét fogásos menü volt, de nem ritkán ez 14 fogásig is felkúszhatott.

Természetesen készültek *menükártyák* – franciául és németül, hála a külföldi mesterszakácsoknak, akik az arisztokratáinknál dolgoztak. A menüsor hidegtálakkal indult, majd következtek a levesek, malacsült és vadételek, szárnyasok, halak. Ezeket általában vegyestálak formájában szolgálták fel köretekkel, salátákkal. A menüt édességek zárták: rétesek, torták, teasütemények, és az elmaradhatatlan farsangi fánk.

Az *italválaszték* sem szűkösebb: aperitifek, keserű

likőrök, a nehéz húsok leöblítésére egy-egy fajta fehér és vörös bor, illetve Törley hazájában pezsgő.

A *báli illem* alapja, hogy

táncolni minden lánynak és fiatalembernek tudnia kellett. A jó táncos szívesen látott vendég volt minden estén, míg a rossz táncostól félték mint az ördögtől.

A másik alapszabály a hölgyek viselkedésére vonatkozott: bálba a lányok anyjukkal vagy *gardedám-mal* mehettek, és ülőhelyük az ő székük előtt volt, hogy az idősebbek szemmel tartassák a viselkedésüket.

A bálokon kilenc-tíz óra körül volt szokás megjelenni. A vacsora általában az első táncos kör lezárulása után, éjfél tájékán következett. A férfiembernek engedélyt kellett kérnie a hölgytől, ha mellé akart ülni a vacsoraasztalnál, majd a vacsora után az első tánc azt az urat illette, aki a lánytól balra ült.

A lánynak figyelnie kellett arra, hogy egyetlen fiatalemberrel se táncoljon túl sokat, mert megszólták ér-

te. Sem a férfiaknak, sem a nőknek nem illett kesztyű nélkül táncolni. Egy-egy forduló után mindkét fél apró meghajlással köszönt meg a táncot, és a fiatalemberek visszavezették a lányt az anyához.

Bár a bálók a *házassági piac* színterei voltak, az ismerkedésnek komoly szabályai voltak. Senki nem mutatkozhatott be senkinek csak úgy. Vagy egy ismerőst vagy a bál rendezőit kellett megkérni arra, hogy egy fiatalembert bemutasson egy hölgynek.

A lányoknak különösen kellett figyelniük a viselkedésükre, mert könnyen megszólhattak őket, és ezzel a jó híreket kockáztatták. A viselkedésük legfontosabb elve a tartózkodás volt: ne nevéssen sokat, ne beszéljen hosszasan, és ne mozogjon túl élénken. És az sem volt ildomos, ha a neki tetsző fiatalemberrel elkülönült a társaságtól.

Hogy ennyi illemszabály között mégis hogy köttettek forróbb ismeretségek? Nos, erre szolgált a *legyezőnyelv*, amely afféle titkos nyelvként működött a fiatalok között, és lazán kijátszható volt a mama, aki ugyanis a lányok háta mögött ült.

Forrás: Fábri Anna:
A művelt és udvarias ember
(részlet)

LYCEUM

TÁRSASÁGI KÖZLÖNY
MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE.

HUSZONKILENCEDIK SZÁM
VIII/1. ÉVFOLYAM

Kiadja a
VASHATOS Kft.
Kiskunhalas

www.vashatos.hu

Szerkesztő:
LUKÁCS LÁSZLÓ

Kapcsolattartó:
Kiss Sándorné
Telefon: 20/465-2300

Készült a Szilády Áron Társaság
tagjai és támogatói részére.

Kereskedelmi
forgalomba nem kerül.
A már megjelent lapszámok
elérhetők a vashatos.hu
és a sziladyaron-tarsasag.hu
honlapokon.

A SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG
tisztviselői (elnökség):

Lukács László elnök
lukaclaszlo@hdsnet.hu

Alelnökök:
Dóka József
Dr. Bognárné Nagy Éva
Szakál Aurél
Palásti Károly

LEVELEZÉS:

6400 Kiskunhalas,
Hősök tere 2.
Telefon: 77/421-123

Bor-kalendárium

Célunk nem csupán a régi, szép hagyomány felelevenítése, de annak bemutatása is, mennyire átjárta a régi idők emberét az embertársak iránti szeretet és a közösségi érzés.

FEBRUÁR

Böjtelő Hava – Halak Hava

Február még sok rossz időt, csikorgó hideget, ítéletidőt tartogat a tarsolyában. De február a farsangolás ideje is. Európaszerte nemcsak a szőlős-borosgazdák, az egyszerű földművesek körében volt általános, hanem a reneszánsz királyi udvarok kedvelt mulatságai közé tartozott. **Február 3. – Balázs napja.** Balázs napja a magyar nyelvterületen is az egészség- és termésvarázslás, a gonoszűzés, a madárűzés, az időjárásjóslás napja. Magyarországon a szőlősgazdák a szőlőjük négy sarkában megmet-szettek egy-egy tőkét, hogy Balázs védje meg a szőlőket, zavarja el ősszel, szőlőéréskor a madarakat, hogy azok ne tegyenek kárt a termésben. **Február 14. – Bálint napja.** A parasztgazdaságokban ekkor már megindul a tavaszi tevékenység, mert Bálint napján megszólalnak, csivitelnek a télen helyben maradt madarak, a vere-

bek. Ők már jelzik a tavasz közeledtét. A gazdák metszik a fákat, a szőlőt; gyümölcsfákat is ültetnek, mert hamar kihajt és megerősödik. **Február 19. – Zsuzsanna napja.** Egyes gazdák szerint csak mostantól lehet metszeni a szőlőt, hogy azon le ne fagyjon a rügy.

MÁRCIUS

Böjtmás Hava – Kos Hava

Márciusban megkezdődik a munka a szántóföldön, a gyümölcsösben, szőlőben. Az asszonyok vetik a borsót, a répát, a zöldséget, a palántának való magot, dugdosák a hagymát. **Március 18. 19. 21. – Sándor, József, Benedek.** A három – tavaszhozó – szent ünnepe. Ha ezeken a napokon kisüt a nap, akkor hosszú, meleg nyarat jövendőnek, ha nem, akkor esőre lehet számítani; viszont ha kemény az idő, akkor a tavasz már közelít. **Március 25. – Gyümölcsoltó Boldogasszony napja.** Március 25-e egyike az év legjelentősebb Mária-ünnepeinek.

ÁPRILIS

Szent György Hava
Bika Hava

Általában áprilisban van a tavaszi

ünnepekör legjelesebb ünnepe, a Húsvét. A **Húsvét** mozgó ünnep, vasárnapja a tavaszi napéjegyenlőség (március 21.) után következő holdtölte utáni **vasárnapra** esik. **Április 1. Júdás felakasztásának napja, Bolondok napja.** Rossz kezdőnapnak tartották. A gyermekeket megvesszőzték, hogy rakoncátlanságuk múltjék, s múltjék a határban a rakoncátlan növekedése is; de pénzzel, dióval, almával meg is ajándékozták őket. **Április 24. – Szent György napja.** A György név a görög Geórgiosz névből, illetve ennek a latin Georgius formájából származik. Jelentése földműves, gazdálkodó. Sárkányölő Szent György, a lovagi erények megtestesítője. Magyarországon már az Árpád-házi királyaink idején is nagy tisztelet övezte. Szent György a magyar népi vallásosságban úgy él, mint a pásztorok, állattartók védőszentje. Napja előkelő helyet foglal el a jeles napok sorában. A néphit szerint Szent György napja a legszerencsésebb nap az egész naptárban. Egész Európában – hagyományosan nálunk is – a mezőgazdasági tavasz kezdeteként tartják számon.

(RÉSZLETEK) VASÁRNAPI ÚJSÁG 1859.

Állandó programjaink

A Szilády Áron Társaság az alapítás óta (1993) eltelt időszak kezdeményezéseit, stabil tevékenységét megerősítve, kibővített együttműködésre törekszik a halasi civil közösségekkel, különösen azokkal, akik a lokálpatrióta értékrend mentén szervezik meg a helyi tevékenységüket.

A kiemelt ügyeink esetében szükséges az erőforrásainkat bővíteni, ezért az önkéntes segítőkön túlmenően, új tagok, támogatók belépése indokolt, hogy a munkatervünkben rögzített feladatok teljesülhessenek. Mindezek figyelembevételével, mindenképpen részt kell vállalnunk a nemzeti pá-

lyázati alapok által meghirdetett kiírásokon, pl. NEA stb., illetve reméljük, hogy a halasi polgárok, cégek részéről adományokra is számíthatunk.

Társaságunk továbbra is megbízható szervezeti keretet nyújt a lokálpatrióta értékeink megőrzéséhez, hagyomány-szeretetünk pedig kimeríthetetlen forrását jelenti múltunk, jelenünk és jövőnk megbecsülésének. Ragaszkodunk az alapítói hitvallásunkhoz és a szellemi elődünknek tekintett **Halasi Polgári Olvasóköri** 1863. január 10-én véglegesített alapvetéséhez, ti. az nem más, mint „a város polgárai körében a művelődés, szellemi

fejlődés biztosítása társas élet formájában.” Kérem, hogy ajánljon új tagokat lokálpatrióta közösségünkbe!

KIEMELT ÜGYEK, TERVEK

1. **Péter Dénes Népfőiskola.** Az 1999 júniusában alapított népfőiskolánk változatlan célkitűzése a protestáns nevelési hagyományok és a korszerű nemzetstratégiai közismeretek együttes képviselése.

A Népfőiskolánk alapvetően három egymást segítő tevékenységi kört teljesít azzal, hogy a szervezeti-működési rendszere segíti az öntevékeny civil közös-

4 Levelező lista (levelező tagok) összeállításra csak e-mail címekre, mert szívesen veszünk minden támogatást és segítséget, pl. újságcikkek, programajánlatok, előadóként, önkéntes segítségnyújtásban stb. Az éves/évi programjainkat honlapunk tartalmazza, a rendezvények meghívóit postai úton megküldjük, vagy személyesen átvehető tesszük.

Szilády Emlékkonferencia

A Szilády Aron Társaság már 30 éve folyamatosan (leszámlítva 2020-ban és 2021-ben a Covid-járvány időszakát), tavasszal és ősszel megrendezte emlékkonferenciáit. Idén a Magyar-Török kulturális évadhoz igazodva, városunk jeles keletkutatóira, turkológusaira emlékezünk.

A Kelet több, mint geográfiai fogalom, hiszen a történelem bizonyítja, hogy nincs még egy ország, nép és nyelv Közép-Európában, amelyet annyi szoros szál köt össze a Kelettel, mint a magyar.

Az ázsiai kontinenshez kapcsolódik népünk eredete, majd történelmének számos fejezete. A keletkutatás ezért nemzeti tudományosságunk szerves részévé vált.

A turkológia Magyarországon nemzeti tudomány volt, ugyanis a magyar történelem két szálon is kapcsolódik a törökséghez: az oszmán-török hódoltság időszakával és a 10. század előtti magyar történelemmel.

Nemigen vitatja már senki, hogy a magyarságba török ajkú közösségek különböző időszakokban beolvadtak. Gondoljunk csupán a honfoglalás korban a kabarokra, és az ezt követő évszázadokban például az úzokra, besenyőkre, majd a kunokra.

A kunok esete korántsem elszigetelt jelenség, hasonló népességtörténeti folyamatok mindig is voltak, és ma is vannak.

MAGYAR-TÖRÖK
KULTURÁLIS ÉVAD
2024

PROGRAMUNK 2024. MÁRCIUS 23. (SZOMBAT) 10 ÓRA

Szilády Áron Református
Gimnázium díszterme
Kiskunhalas, Kossuth utca 14.
(bejárat a Jósika utca felől)

A magyar turkológia a dualizmus korában

8:30 órakor a régi ref. temetőben megemlékezés Szilády Áron és Thury József sírjánál (elnökség). 9:15 órától a kisdíszteremben vendégvárás.

10:05 órától megnyitó, köszöntések: - *Bocskorás Bertalan* lelkipásztor, elnök-lelkész (Kiskunhalasi Református Egyházközség), *Bödecs Pál* ny. lelkipásztor, tb. elnök, illetve *Lukács László* elnök (Szilády Aron Társaság).

10:15 órától 1. előadás Szilády Áron és Thury József: a magyar turkológia jeles tudósai

Előadó: **prof. dr. Vásáry István** turkológus, történész, professor emeritus (ELTE), az MTA rendes

tagja, és a Szilády Aron Társaság tiszteletbeli tagja.

10:50 órától 2. előadás
A tudós Szilády Áron
Előadó: **Szakál Aurél** néprajzkutató, a Thorma József Múzeum volt igazgatója, a Szilády Áron Társaság alelnöke.

[kávészünet]

11:30 órától 3. előadás
Kós Károly Isztambulban 1917-1918-ban
Előadó: **Fodor Gábor, PhD, turkológus**, az isztambuli Magyar Kulturális Intézet volt igazgatója, történész (HUN-REN Történettudományi Intézet)

12:05 órától 4. előadás
Tayyip Gökbişgin török történész kapcsolata és levelezése magyar tudósokkal

Előadó: **prof. dr. Papp Sándor, az MTA doktora, turkológus, történész**, a Szegedi Egyetem tanára, tanszékvezető

kb. 12:30 órától állófogadás, szeretetvendégség.

A konferenciánkra minden érdeklődő halasi honpolgárt szívesen látunk! A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

*

Felhívom a figyelmét, hogy 2024. március 24-én, vasárnap kb. 11:15 órától az istentisztelet után, megemlékezés és emlékkoszorú elhelyezése lesz a Szilády Áron-szobornál, ahová szeretettel hívjuk és várjuk!

A Szilády Áron Társaság 2023-ban, a több mint 30 éves barátságunk és együttműködésünk alapján, **prof. dr. Vásáry István** orientalista, történész, turkológus, egyetemi tanár, diplomata, a Magyar Tudományos Akadémia tagját tiszteletbeli tagunká választotta. A díszoklevelet – a 2023. november 3-án elmaradt díszközgyűlésünk miatt – idén március 23-án adjuk át a Szilády emlékkonferencia alkalmából.

Képek: (b) Szilády Áron 1863 (Vasárnapi Újság) (j) Thury József tablókép 1905), (k) Kós Károly Sztambul c. címlapja, 1918)

Bőség, kegyelmed, elvtárs, szia

Terjed a tegezés! A mindennapi kapcsolatokban egyre gyakrabban találkozhatunk ezzel a megszólítási formával. A facebookon szinte általános ennek a módnak a használata, de akár a bolti pénztáros is gyakran annak alapján dönti el, hogy 'jó napotall' vagy a 'szervusz', 'szia' köszönéssel üdvözlje a kedves vevőt, hogy rátekintve mit tart ildomosnak, elfogadhatónak.

A magyar nyelvben (is) kifinomult rendszer alakult ki mások megszólítására. Ez vonatkozik a szóban és az írásban történő megszólításokra is. A megszólítás gyakran fejezte ki (ma már ritkábban fejezi ki) a megszólított társadalmi státuszát, valamint a megszólított és a megszólító közötti társadalmi helyzetet.

Te, maga, ön

A magyar nyelvben a XVI. századig a tegezés volt az egyetlen megszólítási forma. Tegezte az úr a jobbágyot, de a jobbágy is akár a királyt is, legfeljebb a társadalmi különbséget egy tiszteletet sugalló szóval, megjegyzéssel érzékeltették.

A XVI-XVII. században alakult ki a magázás, amely a 'maga' visszaható névmásból ered. Az ebből a korból származó írásos emlékekben a magázó és tegező forma még gyakran vegyesen is előfordult: te Kegyelmed, ti nagyságotok, maga Kegyelmed.

Az 'ön' megszólítással a XVIII. század végén találkozhatunk először, de csak

ritkán. Elterjedéséhez nagyban hozzájárult, hogy *Széchenyi István* szorgalmazta a tiszteletet jobban kiemelő 'ön' névmás használatát.

A megszólítások e formáinak megfelelő alkalmazása (kiegészítve a címekkel és rangokkal) a XIX. században és a XX. század első felében a társadalmi érintkezés fontos kelléke volt, nem megfelelő alkalmazás esetén akár párbajra is sor kerülhetett.

Ma már mind az 'ön', mind a 'maga' komikusnak, máskor ridegnek, sőt néha bántónak hat egyes helyzetekben, alapvetően akkor használjuk ezeket a névmásokat, ha a megszólítottunk nem tudjuk a nevét, és az 'uram', 'hölgyem', 'asszonyom' megszólítások sem alkalmasak valamilyen oknál fogva.

A 'kisasszony', 'úrhölgy', 'úrasszony' is használatban volt egykor, de ezek közül ma már legfeljebb a 'kisasszony'-t használjuk, ha egy lánynak valaki – általában idősebb személy – kedveskedni akar.

Rangok

Történelmi forrásokból tudjuk, hogy a honfoglalás idején az előkelőket 'bőség'-nek nevezték.

A királyság létrejöttével a legmagasabb társadalmi pozíció – értelemszerűen a király, egyes kivételes esetekben a királynő (I. Mária, illetve Mária Terézia) volt, őt követte az uralkodó házastársa, általában királyné, majd a mindenkori trónörö-

kös. A magyar nemesség a XI-XII. században alakult ki. A nemes embereket ebben az időben – és még sokáig – báróknak nevezték.

A grófi cím csak a XVII. századtól alakult ki a felső nemesség megkülönböztetésére, ez a cím biztosította az országgyűlési felsőtáblán való részvételt is. Néhány család már a XVII. század előtt is viselte ezt a címet (például a Zrínyiek), ezt önkényesen alkalmazták, általában nyugati mintákat figyelembe véve, az uralkodók hallgatólagos beleegyezésével.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós főméltóságú kormányzó úr

A bárói, grófi címmel nem rendelkező nemeseket csak a 'nemes' megszólítással illették, közülük sokan voltak úgynevezett egytelkes nemesek, de sokan még földbirtokkal sem rendelkeztek.

Külön kell szólnunk az egyházi rangokról. Természetesen a hierarchia csúcsán a pápa állt (és a katolikusok között ma is ő áll), őt követik a bíborosok, majd az érsekek, a püspökök, a papok, lelkészek, a szerzetesek, illetve az egyházi tevékenységet segítő személyek.

A magyar történelem során a nemesek és az egyházak, valamint az egyházi személyek is mentesültek az adózás alól. Nem vonatkozott viszont a mentesség

az egytelkes vagy földbirtok nélküli nemesekre.

A polgárság és a jobbágy-ság állt a társadalmi hierarchia alján, ők rangot nem viseltek.

Hercegi címmel több magyar nemes is rendelkezett, ezek viszont a Habsburg uralkodók által adományozott birodalmi hercegi rangok voltak. Így kapott birodalmi hercegi címet 1687-ben *Esterházy Pál*, miután sikerült elfogadtatni a magyar országgyűléssel a Habsburgok örökös királyságát. Érdekességként megjegyezzük, hogy *II. Rákóczi Ferenc* is megkapta ezt a címet I. Lipót császártól, persze még azelőtt, hogy a császár ellen fordult volna.

Az I. világháborút követően *Horthy Miklós* 1920-ban új kiváltságos osztályt hozott létre, a vitézi rendet. A saját arisztokrácia megteremtése nem példanélküli a magyar történelemben, azóta is több kísérlet történt erre.

Címek

A középkorban a rangjelző megszólítás mellé (általában elé) egyéb tiszteletet kifejező szavakat is kezdtek alkalmazni. A méltóságos, kegyelmes, nagyságos, tekintetes stb. megszólítások erre a korra vezethetők vissza. Annak érdekében, hogy a megszólításokat megfelelően alkalmazzák, úgynevezett formuláskönyveket állítottak össze. Különösen érdekesek ebből a szempontból a török szultáni udvarban készített összeállítások.

Az egyre cirkalmasabb

megszólítások sokszor igen hosszadalmasak voltak, és gyakran már le sem írták azokat az írnokok, hanem kihagyták a helyét, vagy az etc. (stb.) rövidítéssel tudatták azt, hogy a megszólítás többi elemét is hozzágon-dolják.

A kor irodalmi műveiben a megszólítások széles körével ismerkedhetünk meg, csak példaként említjük meg *Gárdonyi Géza* műveit, de *Móricz Zsigmond Rokonok* című regénye is emlékezetes ebből a szempontból.

A sokfajta megszólítás részletes bemutatása helyett most csak címszerűen idézzük a kor legfontosabb formuláit.

Szentséges: a pápa.

Felséges: a király, a királynő, a királyné és a trónörökös.

Fenséges: a királyi család minden más tagja.

Főmagasságú: a bíborosok (Őeminenciája, Eminenciás uram!) és a máltai (johannita) lovagrend nagymestere.

Főméltóságú: a Kormányzó, a Hercegrímás (az esztergomi érsek), a herceg és néhány grófi család.

Nagyméltóságú: az érsek, a valóságos belső titkos tanácsosok, a Felsőház elnöke, a Kúria elnöke, a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke, a tábornoki kar tagjai altábornagytól felfelé (stb.).

Méltóságos: a püspök, a Képviselőház elnöke, a követ, a kúriai bíró, a közigazgatási bíró, a vezérőrnagy és az ezredes, az államtitkár, a miniszteri osztályfőnök, és a miniszteri tanácsos, Budapest főpolgármestere, a főispán, az alispán, a törvényhatósági joggal felruházott város polgár-

mestere, a főkapitány és főkapitány-helyettes, a tanterületi főigazgató, az Ítéltábla elnöke, és az Ítéltábla tanács elnöke, a koronaügyész és a koronaügyész-helyettes, a pénzügyigazgató, mindazok a főiskolai tanárok és köztisztviselők, akik a III., IV. és V. fizetési osztályba tartoztak, a MÁV-igazgató, a Posta és a Távirat igazgató, a császári és királyi kamarás, a gróf, a báró, a volt Főrendiház tagjai, a Felsőház tagjai, az udvari tanácsos, a kormányfőtanácsos, az igazságügyi, kereskedelmi, gazdasági, egészségügyi főtanácsos (stb.).

Nagyságos: a plébános; az alezredes és őrnagy; a miniszteri osztálytanácsos; az ítéltáblai bíró; az országgyűlési képviselő; a királyi tanácsos, a kormánytanácsos; az igazságügyi, kereskedelmi, gazdasági, egészségügyi tanácsos; általában véve mindazok, akik a VI. fizetési osztályba tartoztak.

Nemzetesek: a Vitézi Rend tagjai.

Főtisztelendő: a katolikus pap.

Főtiszteletű: a protestáns püspökök.

Tisztelendő: a katolikus káplán, segédlelkész és a rabbi.

Nagytiszteletű: a református, evangélikus lelkész, ha parókiája van.

Tiszteletes: protestáns segédlelkész.

Kegyelmes (vagy *Kegyelmed*): minden további értelmiségi foglalkozású társadalmi réteg.

Tekintetes: minden további kétkézi foglalkozású, önálló munkavégző mesterember, iparos.

A középkorban ezeken

kívül meg kell még említeni az alacsony társadalmi státuszú jobbágyok és polgárok megszólítását. Őket a *'Körütekintő'* (circumspectus) és *'Előrelátó'* (providus): címmel szólították meg. Írásban mindig feltüntették ezt, hogy jelezzék velük az adott személy társadalmi helyzetét.

A *'kegyelmed'* gyakran a *'kelmed'*, *'kend'*, a *'tekintetes'* *'téns'* megszólítással rövidült, ez utóbbi formában már tiszteletet nemigen fejezett ki, sőt sokszor inkább lealacsonyító, becsmérlő hangulata volt, van ezeknek a megszólításoknak.

A címek és rangok bejegyzésre kerültek az anyakönyvekbe is. Erről rendelkezett például a belügyminiszter 1940. évi 280.932. számú rendelete (a rang és cím anyakönyvi bejegyzésére vonatkozó szabályok módosításáról és kiegészítéséről).

Változások a XX. század közepén

A II. világháborút követően (de még a Rákosi-rendszer előtt) törvény született a korábban használt rangok és címek eltörléséről.

A törvény ma is hatályban van! Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 55.§ (1a) bekezdése szerint „a doktori cím és más tudományos fokozat, valamint az egyes címek és rangok megszüntetéséről szóló 1947. évi IV. törvény szabályaival ellentétes adatok bejegyzését meg kell tagadni”.

Külön is ki kell emelni a 3. § (5) bekezdését, amely a diplomáciában szokásos és az egyházi személyeket illető címzéseket és rangokat érintetlenül hagyta.

A megszólítások eltörlése érthető volt 1947-ben, de ezzel egy eléggé bizonytalan helyzet állt elő. *Vas Zoltán*, a Minisztertanács Titkárságának vezetője 1954 októberében kérdéssel fordult az Akadémia elnökéhez egy új megszólításrendszer tárgyában. Az Akadémia illetékes bizottsága megtárgyalta az ügyet. A bizottság elnöke *Kodály Zoltán*, titkára *Lőrincze Lajos* volt, de a bizottság munkájában több neves személyiség is részt vett még, így például *Karinthy Ferenc*, *Pais Dezső* vagy *Deme László*.

A vitában elhangzottak alapján az általános megszólításra az *elvtárs*, *elvtársnő* kifejezést nem találták megfelelőnek, de az *úr* kifejezést sem tartották jónak. Végül a *polgártárs*, *polgártársnő* kifejezéseket javasolták elterjeszteni. Ma már tudjuk: kevés sikerrel!

A rendszerváltás (1990) idején újból előkértült a téma. Született olyan javaslat, hogy az 1945 előtti megszólítás-rendszert kellene feléleszteni. Ez a javaslat sem valósult meg.

Mi maradt mindezekből a XXI. századra?

Az Alkotmánybíróság elutasította az indítványt, azzal, hogy magánhasználatban nincs szankciója a címek és rangok használatának, a jogszabályi rendelkezések „csupán” az anyakönyvezést tiltják.

Dr. Juhász István
<https://ado.hu/ado/boseg-kegyelmed-elvtars-szia/>
 (részletek)

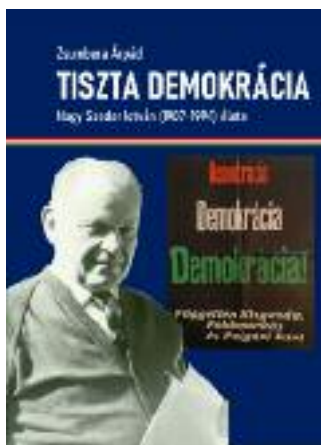
„Tiszta demokrácia“

Nagy Szeder István emlékkönyv

Előjegyzési felhívás!

Nagy Szeder István (Kiskunhalas, 1907. március 8. – Kiskunhalas, 1994. július 26.) építészmérnök, kisgazda politikus, helytörténész, Kiskunhalas Város díszpolgára 30 éve hunyt el, 87 éves korában.

Zsumbera Árpád helytörténeti kutató *Nagy Szeder Istvánról* szóló kötete a megjelenés előtt áll: „Tiszta demokrácia“ címen. A szerző tanulmányozta az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltá-

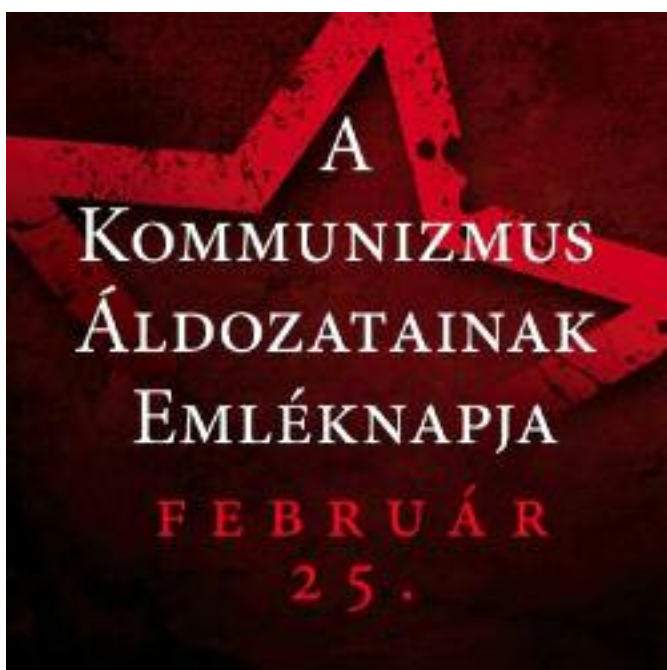
rának több száz oldalas Nagy Szeder István dossziéit, és a halasi ügynökök jelentései is érdekes olvasmányok!

Az előfizetők nevét a kötet betétlapja tartalmazza majd. Az előfizetők, támogatók gyűjtésében a **Szilády Áron Társaság** részt vállal, az 1996-ban megalakult **56-os Emlékbizottsággal**.

Az előjegyzésre legkésőbb 2024. február 20-ig van lehetőség a székhelyünkön vagy a Szilády Áron Ref. Gimnázium portáján megtalálható *előjegyzési íveken*.

A felajánlásokat, illetve a tényleges előfizetés összegét (még nem ismert) postai úton később megküldött *csekk*en, vagy *átutalással* lehet majd teljesíteni, és közleményben kérjük majd feltüntetni, hogy „*Tiszta demokrácia*“. A *Nagy Szeder István emlékkönyv* megjelenése, bemutatása várhatóan 2024 júniusában megvalósul. Külön meghívó készül!

A Szerk.

BORBARÁT TOBORZÓ

2024. március 15-én, pénteken 17 órától

BÉLA BORÁSZAT

IMREHEGY

ÉTEK- ÉS ÁLDOMÁSREND

Tésztában sült kolbászos pogácsacsinálás hajadonoktól.
Bográcsos pincepörkölt, majd házi rétesek.

Óborok: 2023: Irsai Olivér, Sauvignon Blanc, Csereszgy
Fűszeres (bio), Néró-Kékfrankos Rozé, Kékfrankos (bio)
Óborok: Dűne Selection Rajnai Rizling Késői szarvas 2019, Dűne
Selection Pinot Noir 2017 + megfűszertes bor borkorsolyával.
Kisüsti párlatok 1-2 kupica, megieyek.

Részvételi hozzájárulás: [egyeztetés előtt] + Busz (15 férőhely)

A különbusz 16 órákor indul a thalesi felszállóhelyekről.
Jelentkezni a lukacsiaszlo@hdsnet.hu címen lehet!

[illegible]

RÉGI MAGYAR MESTERSÉGEK

Írta: Bogdán István

A kertgazdák

A régi virágénekekből nemcsak a szerelmes férfi kedvese utáni vágyakozása csendül ki; a mindennapok gondjában-bajában elfáradt ember életérzését is kifejezi, aki megpiheni a természetbe tér. A XVI–XVII. századi magyarság sokkal inkább természet közelben élt, mint mi, mégis vágyakozott a kert után, és mindenkor megteremtette magának, attól az időtől kezdve, hogy felhagyva félnomád életformájával, letelepült.

A kertészkedést ez időre Európában – a római hagyományokon továbbhaladva – magas szinten művelték. A szentgalleni kolostorban talált IX. századi tervrajz tanúsága szerint már akkor kertművészetről beszélhetünk. Az épület és a táj, a szükséges és a szép egységes, harmonikus rendszerbe csoportosul e terven. Megtaláljuk rajta a zöldségeskertet, a gyógynövénykertet (amelyik lényegében virágoskert, hisz ez időben pl. a rózsza és a liliom gyógynövény) és gyümölcsöst is: a temetőben. A kolostori kert tehát haszonkert még, de a díszet nem nélkülözi.

Mikor aztán a XVI. század derekán a török hódító kardja Magyarországból is kiszakított magának egy óriás darabot, hogy másfélszáz évig itt tanyázzon, a baj mellé valami jót is adott: a kertészetet. Új gyümölcsfákkal és virágokkal ismerkedett meg ekkor a magyarság, és a kertészkedés valóságos szenvedéllyé vált. A XVI. században a haszonkert, a XVII. században pedig a díszkert szerteszét felvirágozott.

A gyümölcsös mellett a veteményeskertet sem hanyagolták el. Főleg az asszonyok bírodalma ez. A kor felfogása szerint még a főúri leányok is csak úgy emelkedhettek magas polcra, jó hírük csak akkor szárnyalt, ha jó kertgazdáknak bizonyultak.

Jelentősebb hazai kertészeti szakkönyv azonban a XVII. század közepéig váratott magára. 1662-ben jelent meg a világhírű pozsonyi kert megalapítója, Lippay érsek testvérének, Jánosnak tollából a *Calendárium oeconomicum perpetuum*, vagyis gazdasági öröknaptár, majd 1664-67-ben a Posoni kert, egy-egy kötetben foglalkozva a virágos-, a veteményes- és a gyümölcsöskerttel. Idézzünk néhány részletet a kalendáriumból. Pl. mikor kell vetni? – „Répát, retket, tökök hód töltére Febriariusban, Martiusban, Juniusban. Ugorkát, dinnyét hód tölte után Febriariusban, Martiusban, Áprilisban... Sparga minden üdőben jó... Kenyérből virágot, fejer Mákot és vöröset Febriariusban, Martiusban, hogy telyes legyen hód töltére... Basalicumot csak Martiusban... Sarga szarkalábot Febriariusban ujságra.”

Bizonyosan másutt és korábban is gazdálkodtak szervezet nélküli „polgári dísz- és konyha kertészek”, mint ahogy később a pestiek nevezték magukat, akiknek cégpecsétjén két rózsával közrefogott articsóka díszelgett.

- RÉSZLETEK - (BUDAPEST, 1973)

Szilády Reálgymnázium Kiskunhalas 1935 körül

Forrás: <http://halas-anno.atw.hu/>

A szép Húsvét

*Odukat és kriptákat pattant
S bús árkokig leér a szava:
Ilyen a Húsvét szent tavasza
S ilyen marad.*

*Miért tudjon Ő az embervérről,
Mikor künn, a Tavaszban
Minden csoda csodát csinál
S minden drága fizetség megtérül?*

*Óh, Tavasz, óh, Húsvét,
Emberek ősi biztatója,
Csak azt szórd szét köztünk:
Állandó a tavaszi óra
S ilyen marad.*

*Krisztus támad és eszmél,
Odukat és kriptákat pattant.
Van-e gyönyörűbb ennél?*

Ady Endre
1918

Várhatóan a **Zsigray Julian-na emlékoszlop** felavatására 2024. május 6-án kerül sor.

*

XIV. Garabonciás Vándorlás pünkösdi ünnepén a Gerecsében (Bajna) 2024. május 18-20-én.

*

A **Szilády Áron Társaság 3. évkönyvét** (2001–2020), ami az elmúlt 20 éves időszakunk összefoglaló krónikáját, és a meghívott jeles vendégeink válogatott írásait is tartalmazza, illetve szervezeti függelékkel láttunk el, a Szilády Áron Református Gimnázium portáján is megvásárolhatják.
Ára: 2000 Ft.

*

A LYCEUM – társasági közlöny 30. számának várható megjelenése: 2024. május. A programváltoztatás jogát fenntartjuk! A LYCEUM – társasági közlöny 1-29. száma letölthető a kiadói honlapokról.

További információk:
+3620/465-2300

SZILÁDY ÁRON TÁRSASÁG

ALSÓ-KISKUNSAI LOKÁLPATRIÓTÁK

6400 KiskunHalas, Hősök tere 2.

www.sziladyarontarsasag.hu

Adószám: 18343081-1-03